

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ: РУЙНУВАННЯ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАПОВІДНИКІВ УКРАЇНИ

Полов'ян А. В., курсантка,

Демент М.О., канд. пед. наук, доц.

Національний університет цивільного захисту України

Війна, що триває в Україні, спричинила не лише масштабну гуманітарну та економічну кризу, але й суттєве руйнування природного середовища та створила серйозні загрози для національного природно-заповідного фонду. Бойові дії, обстріли, мінування територій та інші форми військової активності призвели до пошкодження і знищення значних площ природних екосистем, зокрема лісових, степових, водно-болотних та гірських ландшафтів. Втрата рослинного покриву, деградація ґрунтів, забруднення водних ресурсів і повітря стали наслідком воєнних дій, що, у свою чергу, спричинило загибель численних видів флори і фауни, включно з рідкісними та зникаючими.

Під загрозою опинилися десятки національних парків, заповідників та заказників, що становлять основу системи збереження біорізноманіття України. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, бойові дії торкнулися понад третини природоохоронних територій, а близько 20 % із них зазнали значних руйнувань. Зокрема, у зоні активних бойових дій опинилися такі об'єкти, як Азово-Сиваський національний природний парк, Луганський природний заповідник, Національний парк «Святі гори», Чорноморський біосферний заповідник [1].

Екологічні наслідки війни безпосередньо впливають на економіку держави. Знищення лісових масивів і родючих земель зменшує потенціал сільського та лісового господарства, а забруднення водних ресурсів створює додаткові ризики для комунальної інфраструктури. Зростають витрати на відновлення природних систем, очищення територій та забезпечення екологічної безпеки населення. Порушення природної рівноваги в регіонах призводить до зниження рекреаційного потенціалу та можливостей розвитку екотуризму, який до війни формував значну частку доходів у місцевих громадах.

Окремої уваги потребує проблема мінної небезпеки, що охоплює значну частину природоохоронних територій. Розмінування таких ділянок є складним і тривалим процесом, який обмежує можливості проведення природоохоронних робіт і наукових досліджень. Також фіксуються випадки вторинного забруднення екосистем, зокрема накопичення важких металів, токсичних сполук і паливно-мастильних матеріалів у ґрунтах та водоймах.

Стратегії екологічного відновлення України мають ґрунтуватися на системному підході, що передбачає поєднання наукових досліджень,

управлінських рішень та практичних дій на державному і регіональному рівнях. Одним із ключових напрямів є проведення комплексної екологічної оцінки збитків, завданих воєнними діями. Для цього доцільно використовувати сучасні технології – геоінформаційні системи (GIS), дистанційне зондування Землі (ДЗЗ) та екологічне картографування, які дають змогу оперативно визначати масштаби руйнувань, рівень забруднення та пріоритетність відновлювальних заходів [2].

Важливим елементом екологічної політики має стати створення національної програми, яка передбачатиме системну рекультивацію зруйнованих земель, очищення водойм від токсичних речовин, відновлення лісових насаджень та моніторинг стану природоохоронних територій. Особливу увагу необхідно приділити зонам екологічного ризику, де бойові дії призвели до масштабного руйнування природних ландшафтів і деградації екосистем.

Не менш важливим аспектом є залучення міжнародної технічної допомоги. У співпраці з програмами ЄС, Світового банку та іншими організаціями можливе створення спільних екологічних проєктів, спрямованих на оцінку збитків, фінансування природоохоронних заходів і впровадження сучасних технологій екологічного моніторингу.

Розвиток «зеленої» економіки може стати стратегічним напрямом післявоєнного розвитку. Інтеграція принципів сталого природокористування у процес відбудови сприятиме зменшенню екологічного навантаження, створенню нових «зелених» робочих місць і підвищенню енергетичної ефективності. Це передбачає підтримку екологічно орієнтованого бізнесу, стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, розвиток переробної промисловості.

Таким чином, війна в Україні спричинила багаторівневі та довготривалі наслідки для довкілля та природно-заповідного фонду. Збереження та відновлення природних територій, охорона біорізноманіття, очищення водних ресурсів та ґрунтів, відновлення лісів і створення екологічних коридорів є ключовими заходами, які дозволять мінімізувати шкоду та забезпечити стале функціонування екосистем після завершення воєнних дій. Лише комплексні дії дозволять Україні зберегти природну спадщину та забезпечити безпечне середовище для людей і природи у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Вплив військових дій на довкілля України. 2023. URL: <https://mepr.gov.ua/vijnoy-urazhenno-ponad-20-prirodooohoronnyh-terytorij-ukrayiny/> (дата звернення: 10.10.2025).
2. United Nations Environment Programme. *The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: A Preliminary Review*. 2022. URL: <https://www.unep.org/resources/report/environmental-impact-conflict-ukraine-preliminary-review> (дата звернення: 10.10.2025).